

## BAROKKE INFLUENCERS, DE PODCAST - AFLEVERING 17 CHINA EN FERDINAND VERBIEST MET VEERLE DE VOS

17 NOVEMBER 2023

**ANKE 00:00:00**

Naam:

**VEERLE 00:00:01**

Veerle De Vos

**ANKE 00:00:02**

Beroep:

**VEERLE 00:00:03**

Journalist en auteur.

**ANKE 00:00:05**

Barok betekent voor mij...

**VEERLE 00:00:07**

Het scharniermoment tussen de oude tijd en de nieuwe tijd waarin we nu leven.

**ANKE 00:00:13**

Geef me een B. Geef me een A. Geef me een R. Geef me een O. Geef me een K. Barok. Barok. De lange zeventiende eeuw. Jezuïetenerfgoed. Bedreigingen. Exuberantie. Existentiële vragen. Krulletjes. Italië. Antwerpen. Rubens. Bach. Wacht. Hoe zit dat ook alweer? Dit is 'Barokke Influencers', de podcast. Een reeks die kadert binnen 'Barokke Influencers', het festival. Een Antwerps stadsfestival van traditie en vernieuwing. Hoe het ook alweer zat met die barok, kan je ontdekken in de eerste negen afleveringen van deze podcastreeks. Daarin ging ik - ik ben Anke Verschuere, hallo, aangenaam - aan de slag met een aantal onderwerpen die tegelijkertijd eeuwenoud en brandend actueel zijn. Intussen loopt het festival op zijn einde, maar de podcastreeks die gaat nog lustig door. En in die podcastreeks staat gesprek centraal. Ik pluk een aantal onderwerpen en evenementen uit het festivalprogramma en zoom er verder op in samen met een specialist ter zake. Zo onderzoek ik verder hoe het gedachtegoed van zoveel Barokke Influencers zich door de geschiedenis heen beweegt. Welkom bij 'Barokke Influencers', de podcast.

China, keizer, Peking, Stop. Dat waren tot voor kort de enige drie trefwoorden die ik zou kunnen uitstoten wanneer een niet-nadergenoemde quizpresentator mij zou vragen: 'Wat weet je over het rijk van het midden?' Maar in de afgelopen week las ik een waanzinnig interessant boek. En nu weet ik ook Ming-dynastie, Qing-dynastie, de Kangxi-keizer, verboden stad, confucianisme, Mantsjoes en - je raadt het nooit - jezuïeten. Meer bepaald één jezuïet speelde een bijzondere, belangrijke rol in het China van de zeventiende eeuw. En dat

### BAROKKE INFLUENCERS

Een organisatie van UCSIA vzw en Universiteit Antwerpen  
Prinsstraat 14 ♦ BE-2000 Antwerpen ♦ info@barokkeinfluencers.be

is Ferdinand Verbiest. Het spannende boek waar ik zijn verhaal in las, heet ‘Alles onder de hemel, Ferdinand Verbiest en de ontdekking van China’ en is geschreven door buitenlandjournalist Veerle De Vos. En ik ben vereerd dat ik haar in deze podcastreeks mag verwelkomen. Dag, Veerle.

**VEERLE 00:02:20**

Dag, Anke.

**ANKE 00:02:21**

Ik probeer in deze podcastgesprekken eigenlijk steeds dichtbij te beginnen, dichtbij mijn gast, dichtbij jou dus in dit geval. En uit de manier waarop je boek is geschreven, voel ik, proef ik bijna een enorme fascinatie voor China. Hoe is die gegroeid?

**VEERLE 00:02:39**

Omdat ik na mijn studies, Germaanse was dat toen nog, absoluut een paar jaar in het buitenland wou gaan wonen en werken. Dus niet alleen met een rugzak door Zuidoost-Azië trekken, maar ik wou daar eigenlijk een tijdje wonen en werken en iets doen. Er was toen nog een programma, VVOB. Ontwikkelingssamenwerking was dat toen nog, waar je kon gaan lesgeven, Engels, en ik had daarvoor gestudeerd. En ik kreeg toen de keuze tussen Vietnam en China. En ik dacht, Vietnam, tropische stranden, allerlei tropisch fruit, blauwe luchten. China stond toen nog gelijk met Maa-pakken en kolenstof en grijsheid ook. Maar ik heb geen seconde getwijfeld en ik heb voor China gekozen. Sindsdien is dat land mij eigenlijk blijven achtervolgen.

**ANKE 00:03:28**

Dus je hebt er ook echt een tijd gewoond?

**VEERLE 00:03:30**

Ik heb er gewoond midden jaren 90 in de toen totaal onbekende stad Wuhan, waar nu wel bij de meeste mensen een belletje gaat rinkelen.

**ANKE 00:03:38**

Heb je daar vleermuizen gegeten?

**VEERLE 00:03:40**

Ik heb daar geen vleermuizen gegeten, maar wel allerlei andere exotische dingen. Dat was toen een provinciestad in het midden van China aan de Yangtze. Provinciestad, zeg ik, daar woonde tussen de vier en acht miljoen inwoners, afhankelijk of je de buitenwijken erbij telde. Dus er was toen ook al heel veel volk. Maar ik heb dat land toen wel echt leren kennen. Ik heb ook heel veel gereisd van oost naar west, van zuid naar noord, in Tibet geweest, in het uiterste westen van China geweest. En nadien ben ik eigenlijk... Als ik de journalistiek ben ingerold, ben ik eigenlijk bijna elk jaar terug geweest. Dus ik heb het land wel zien veranderen.

**ANKE 00:04:15**

Is het een soort tweede thuis?

**VEERLE 00:04:17**

Ik vond het een moeilijk land om in te wonen, een moeilijk land om te leren kennen, maar ik merk wel elke keer als ik land op de luchthaven van Peking dat ik toch het soort gevoel heb van: 'ik kom thuis'. Dus het is toch wel in mijn kleren blijven zitten.

**ANKE 00:04:30**

Ja, bijzonder. Voor ik zo dadelijk verder ga op het waarom van het boek en op jouw persoonlijke schrijfproces ook, is het misschien fijn om het eerst ook even echt over die inhoud te hebben. In jouw boek reizen we figuurlijk, maar eigenlijk ook letterlijk, naar het China van de zeventiende eeuw. Hoe werd er op dat moment vanuit Europa gekeken naar dat immense rijk? Wisten ze eigenlijk dat dat zo immens was, bijvoorbeeld?

**VEERLE 00:04:57**

Ja, ze wisten er heel weinig van. Je had Marco Polo gehad, een paar eeuwen eerder, die daar een bestseller over had geschreven. Maar sindsdien waren daar eigenlijk maar heel weinig westerlingen gepasseerd. Het was een rijk dat volledig was afgesloten, waar geen buitenlanders binnen mochten, waar ze ook niks van het buitenland nodig hadden. En je merkt dan in de zeventiende eeuw dat dat begint te spannen, omdat je natuurlijk, ja, je hebt de Portugezen gehad die de wereld zijn gaan veroveren, vervolgens de Hollanders, dan komen de Engelsen en die willen in dat land binnen, die willen handel beginnen drijven. Die importeren ook zaken, meer en meer: thee en porselein en dat soort dingen, en zijde uit China. Maar ze kunnen niks importeren. Dus het is een rijk dat fascineert. De enigen die toegang hadden sinds halverwege of eind zestiende eeuw, waren de jezuïeten, de enige westerlingen die daar binnen konden en die daar mochten wonen. Want ook dat was uitzonderlijk, er woonden geen westerlingen in China.

**ANKE 00:06:01**

Het was natuurlijk om te beginnen, al helemaal niet zo simpel om daar te geraken. Misschien is het fijn om een klein stukje voor te lezen uit je boek van het begin van die reis van die jezuïeten die dus op zo'n schip zitten.

**VEERLE 00:06:12**

Ja. Dus ze moeten inderdaad met de boot naar daar natuurlijk, en ze gebruiken het Portugese netwerk. Omdat op dat moment de Portugezen en de Spanjaarden hadden de wereld verdeeld, ze hadden ergens een lijn getrokken, en dus het grootste deel van Azië en Oost-Azië was zo gezegd voor de Portugezen. En dat wou zeggen dat als je daar naartoe wilde reizen, dat je dan via het Portugese netwerk ging, en dat ook die jezuïeten, ook de jezuïeten uit Vlaanderen die vertrokken naar China, gingen in opdracht van de Portugese koning naar daar en waren ook aan hem bepaalde dingen verplicht. En daardoor komt het dus ook dat ze naar Lissabon moesten, dat was het eerste stuk van de reis, en dan in Lissabon een schip nemen naar Goa, in India, en dat was een havenstad die in handen was van de Portugezen, waar de Portugezen een soort kolonie hadden. En dan van Goa ging het dan verder naar Macau, het klinkt ook

allemaal heel Portugees, nog een stukje schiereiland aan China. Eigenlijk het enige stukje China op dat moment waar de westelingen iets te zeggen hadden, was Macau. Die boten van Lissabon naar Goa vertrokken ook maar één keer per jaar in de lente. Als je die boot gemist had, en dat is Verbiest tegengekomen, moest je een jaar wachten tot de volgende boten gingen vertrekken naar Lissabon. Maar de tweede keer is het dan de goede keer. Dus Verbiest gaat inschepen, en daar komt een hele voorbereiding bij kijken.

‘De dag voor hun vertrek zeggen de jonge jezuïeten, net zoals de andere passagiers, de laatste keer hun biecht, zodat ze met een zuiver gemoed aan boord kunnen gaan. Ze wonen een mis bij in het Jeronimus-klooster in Belém, waar ze god om hun veilige overtocht smeken. Terwijl in de hele stad processies uitgaan om het lot gunstig te stemmen, worden die jezuïeten en hun begeleider Martini ontvangen door de koning, die hun elk persoonlijk zijn zegen geeft. Daarnaast scheept iedereen in, om de laatste nacht in Lissabon door te brengen op het schip. De volgende ochtend wordt het vertrek ingeluid door een reeks kanonschoten. Bij het derde schot worden de zeilen gehesen en de ankers losgegooid, en klinkt er trompetgeschal en gejoel op de kade. Kinderen lopen schreeuwend mee langs de oever als de schepen zich traag in beweging zetten. Vanaf het dek zien de jezuïeten de stad gezwind voorbijglijden. Als hun schip Belém is voorbijgevaren, klinkt het groep steeds zwakker en wijken de oevers van de Taag steeds verder uit elkaar. Wie achterom kijkt, ziet de vierkante toren in het midden van de rivier steeds kleiner worden. Tot er enkel een stip overblijft op het water. Voor de meeste opvarenden is de toren van Belém, het symbool van de Portugese veroveringsdrang, het laatste stukje Europa dat ze in hun leven zullen zien. Wanneer de schepen de wijde zee opvaren, kijkt niemand nog om.’

#### **ANKE 00:09:13**

Ik kreeg daar dus echt, onnozel hè, zo'n beetje kippenvel van. Maar dat is ook omdat ik daar geweest ben en denk ik ook heel goed weet hoe die de toren eruit ziet en dat gevoel. Dus dat is zo lang geleden, maar dat staat daar nog steeds in.

#### **VEERLE 00:09:28**

Ja, hij staat nu niet meer in het midden van de rivier. Maar toen wel. Dus in de zeventiende eeuw stond hij echt in het midden van de rivier. Ja, en dan waren ze vertrokken. En het is ook zo, de reden waarom er... Ja, die processies en al die missen en die biecht, is dat heel veel passagiers nooit levend aankwamen. Dus dat was sowieso een soort gok om mee te varen met zo'n...

#### **ANKE 00:9:47**

Supergevaarlijke tocht.

#### **VEERLE 00:09:48**

Ja, heel veel mensen kwamen om... Scheurbuik, bijvoorbeeld, daar was nog geen remedie voor gevonden. Er waren stormen. Soms bleef het schip wekenlang stil ronddobberen omdat er geen wind was. Onder de hete zon, mensen werden ziek, werden gek. Dus, ja...

**ANKE 00:10:04**

Piraten.

**VEERLE 00:10:05**

Piraten die rondvaarden. De reden waarom Verbiest zijn schip mist op het moment dat hij in Lissabon wil inschepen, is omdat zijn schip van Genua naar Lissabon, een eerste vaart die die moest maken, gekaapt was door piraten. Heel dat avontuur staat ook in het boek.

**ANKE 00:10:18**

Ja, superspannend om te lezen. Oké, maar die jezuïeten mochten dus wel naar China. Hoe komt dat eigenlijk, dat zij wil toegang kregen?

**VEERLE 00:10:26**

Omdat ze één ding hadden dat de Chinezen op dat moment niet hadden en dat was wetenschappelijke kennis. Kennis over de aarde, maar ook kennis over de hemel. Als je weet dat in China de keizer de zoon van de hemel wordt genoemd, dan beseft je al dat die hemel een bijzonder belangrijk begrip is in China. Voor de Chinezen in de hele geschiedenis van het keizerrijk, dus we gaan duizend jaren terug, zat die hemel vol betekenis. Het was de bedoeling dat het leven op aarde in harmonie verliep met de hemel.

**ANKE 00:10:56**

Ja, ze vertrouwden daar blindelings op.

**VEERLE 00:10:58**

Ja, de belangrijkste taak van de keizer was om daarvoor te zorgen dat er harmonie was op aarde en om dat te doen moest hij eigenlijk de signalen van de hemel correct interpreteren. En dan heb je plots jezuïeten die dus aan komen kloppen en de eerste jezuïet die dat gedaan heeft is Matteo Ricci. Nog altijd zeer beroemd in China, iedereen kent die. Dat is de eerste die daar is binnen geraakt, een enorm briljante Italiaanse jezuïet, die zeer snel door had: We zijn hier in een superieure beschaving terechtgekomen. China is een superieure beschaving. Hij heeft dat ook bestudeerd voor hij binnenging. Hij heeft ook beseft van: ik moet hier de taal leren, ik moet de filosofie van het land leren kennen, de geschiedenis. En door dat te doen heeft hij ontdekt dat kennis, onderwijs, literatuur heel erg belangrijk was in China. En dan vind je meteen ook raakpunten met die jezuïeten bij ons. Want ook voor die jezuïeten te bij ons was kennis en onderwijs zeer belangrijk. Dus je hebt dan meteen een raakpunt. En het is Matteo Ricci die zal uitvissen: ja, kijk, wetenschappelijke kennis vinden ze ook belangrijk maar ze kennen er eigenlijk minder van dan wij.

Ze kennen minder van astronomie. Ze kunnen minder goed zonsverduisteringen, maansverduisteringen, voorspellen. Bepaalde fenomenen, kometen en dat soort dingen, hebben ze geen flauw idee wat dat betekent. En op dat moment had je in het westen het begin van de wetenschappelijke revolutie die al even aan de gang was. Je had Copernicus gehad, je had Galilei gehad. Weliswaar had de kerk daar zijn eigen mening over. Je had Newton die binnenkort ook, die zijn wetten, zijn fysicawetten ging publiceren. En daarvan hebben die jezuïeten gebruik gemaakt. En ze hebben ook heel snel gezegd: 'Als jullie nog nieuwe



jezuïeten naar China sturen, zorg dat dat goede wetenschappers zijn. Want die zijn hier nuttig.'

#### **ANKE 00:12:44**

Die jezuïeten die vertrokken, wisten ze eigenlijk dat dat van hun verwacht werd. Want als ik het zo las, sommige quotes eigenlijk, want er staan in jouw boek ook heel veel fragmenten uit brieven en boeken van de jezuïeten zelf. Ik las daar dat ze dan toch een beetje het idee hadden dat ze daar de boel moesten gaan redden.

#### **VEERLE 00:13:03**

Ja, dat was natuurlijk de reden waarom ze vertrokken. Het idee dat er heel erg in zat: onze God is een God van iedereen, van de hele wereld. En wij moeten zoveel mogelijk mensen gaan vertellen dat ze gered kunnen worden als ze dat christelijke geloof aannemen. Dat was ook de drijfveer van iemand als Verbiest. Heel heel duidelijk. Dus dat was wat die wou doen. Daar kwam dan natuurlijk wel bij - en dat merk je bij veel van die jonge jezuïeten - als je hun brieven leest: de zin voor avontuur. Want ze zouden dat ook hier kunnen doen. Ze hadden ook hier kunnen blijven als leraar, als biechtvader, als aalmoezenier in gevangnissen. Er waren ook allerlei manieren om hier het geloof te verspreiden. En er komt onder andere ook het verhaal in het boek: een vriend van Verbiest, is een jonge Amsterdammer, die zijn vader was boekhandelaar in het centrum van Amsterdam. Een katholieke familie, wat daar een beetje ondergronds gebeurde. Goede vrienden van Vondel, die kringen. En op een bepaald moment wil hij ook naar China vertrekken. En zijn vader, die alleen is, zijn oude vader die alleen is, want zijn moeder is overleden, wil dat niet, wilt dat hij in Europa blijft. En dan proberen de jezuïeten in Antwerpen, waar het hoofdkwartier zat, die jongen ervan te overtuigen van: 'Kijk, je kan ook in Nederland missiewerk doen, want ook Nederland is een missiegebied. Je kan daar de Nederlanders, jouw landgenoten, terug tot het ware geloof brengen.' Maar dan merk je dat die jongen iets heeft van: 'Nee. Ik wil mee, ik wil naar het Oosten. Daar wil ik mijn werk gaan doen.' Maar ook het idee van: 'Daar is het avontuur, daar is het boeiend, daar wil ik mijn leven doorbrengen.'

#### **ANKE 00:14:44**

Het lijkt wel of ze toch een soort van bevangen zijn door een soort wanderlust. En dat het, ja, ik vroeg me tijdens het lezen ook af, in hoeverre die missioneringen bijna een alibi wordt, soms om op avontuur te vertrekken. Of dat het echt andersom gaat, dat de missionering echt de reden is om te gaan.

#### **VEERLE 00:15:01**

Ja, dat is, ik denk dat dat niet altijd duidelijk is. In het geval van die jonge Amsterdammer die schrijft in zijn sollicitatiebrief, want voor je kon vertrekken naar de missies, moest je solliciteren bij het hoofdkwartier van de jezuïeten in Rome. En dat was een zeer moeilijke procedure en er waren altijd veel meer kandidaten dan er plaatsen waren. Dus je moest echt solliciteren. En in het geval van die jonge Amsterdammer, die schrijft Ignatius, heet hij ook. Die schrijft: 'Ja, ik, als jongen, liep ik in Amsterdam op de Kaai en dan zag ik daar die VOC-schepen van de Vreemde Oost-Indische Compagnie liggen die vertrokken naar Azië en ik dacht, ik wil ook met zo'n schip mee. Maar met een religieuze doelstelling, niet om handel te

gaan drijven, maar om zielen te gaan winnen. Dus ja, dan kan je je ook afvragen, inderdaad: 'Wat was er eerst?' Was dat dat idee van ik wil...

**ANKE 00:15:50**

Ja, bijna een kleine jongetjesdroom, zo.

**VEERLE 00:15:52**

Ja, eigenlijk een kleine jongensdroom. In het geval van Verbiest is het moeilijker. Ze worden ook, ik ga niet zeggen geronseld, maar op een bepaald moment komt er een Italiaanse jezuïet, Martino Martini, die daarnet in het fragment ook al zat, naar Europa, met het doel van jonge kandidaten te vinden voor China, want op dat moment, ja, er zijn in China nooit meer dan een paar tientallen jezuïeten geweest, op dat moment waren die ook allemaal wat ouder. Dus ze hebben jong bloed nodig en hij weet dat hij in Vlaanderen een vruchtbare bodem gaat vinden. Dus hij gaat daar ja, een soort wervingspraatje voeren op de colleges, waar al die jonge jezuïeten zitten. Hij had ook een 'lanterna magica' mee, dat was toen een hele nieuwe uitvinding, waarmee je dus, ja, prentjes kon projecteren op de muur.

**ANKE 00:16:34**

Een soort van PowerPoint avant la lettre, eigenlijk.

**VEERLE 00:16:35**

Inderdaad, dat is ook beschreven, dus dat staat dat ook zo in de geschiedenis eigenlijk in een aantal wetenschappelijke werken beschreven, als de eerste lezing met een PowerPoint. Dus midden 17de eeuw. Martini komt op die colleges en komt daar eigenlijk vertellen: 'Kijk, in China staat daar een enorme oogst op de velden, maar we hebben geen oogsters, we hebben mensen nodig om die oogst binnen te halen.' En dat is eigenlijk ook, denk ik, een beetje de motivatie van Verbiest. Dat is wat hij wil. Hij denkt in China al die zielen, en er woonde toen ook al veel volk, dat wisten ze, die we moeten redden. Hij voelde dat dat zijn doel was, maar tegelijkertijd is hij ook al als 18-jarige er heel erg van overtuigd dat hij weg wil, dat hij weg wil uit Vlaanderen. Hij wil eerst naar Zuid-Amerika, dat is eigenlijk zijn droom, ik weet niet waarom. De connectie natuurlijk met Spanje, we hadden hier op dat moment waren we een deel van het Spaanse rijk en Zuid-Amerika hoorde dan bij Spanje, misschien daar.

**ANKE 00:17:33**

Dat was misschien op dat moment ook al toegankelijker en...

**VEERLE 17:35**

Was misschien bekender ook al,

**ANKE 00:17:36**

Ja ja, bekender.

**VEERLE 00:17:37**

Ik denk dat er al meer informatie naar hier was gekomen, maar door een speling van het lot, en het zijn eigenlijk zijn vrienden die op zo'n PowerPoint-lezing van Martini in Leuven zijn,

die allemaal enthousiast op dat moment zeggen: ‘Wij gaan naar China.’ En ja, we denken dat ze eigenlijk Verbiest hebben ingelicht en gezegd: ‘Kijk, in China hebben ze ook mensen nodig. Als je nu eens je daarvoor kandidaat stelt, dan kan je met ons mee’, en dat is ook gebeurd.

**ANKE 00:17:59**

Ja, het is wel bijzonder, want in die figuur van Ferdinand Verbiest komt eigenlijk die hele tweespalt tussen de Chinezen die eigenlijk wetenschappelijke kennis willen binnenhalen en de jezuïeten die willen gaan missioneren samen. Want Verbiest, oftewel, hoe spreek je zijn naam in het Chinees uit?

**VEERLE 00:18:17**

Nán Huáirén.

**ANKE 00:18:18**

Ah ja, Nán Huáirén.

**VEERLE 00:18:20**

Nán, denk ik, van Ferdinand. En de rest, ja, Huáirén, wil zeggen, goedgehartig mens, iets in die zin. Dus ik denk, het is... een Chinese naam krijg je altijd in combinatie met de klanknabootsing, maar ook de betekenis van de karakters is heel belangrijk.

**ANKE 00:18:33**

Oké, dus Nán Huáirén, ik doe zomaar iets, komt uiteindelijk daar, ja, aan het hof terecht. Ik ga nu een beetje spoilers geven, maar goed, bij de Kangxi-keizer op dat moment, hij gaf hem les, daarover had ik het trouwens al met Mario Cams in een vorige podcastaflevering over cartografie. En hij komt echt in die hoogste rangen terecht. En bij mij is mijn eerste gedacht van: Wauw, ongelooflijk! Dat die dat heeft bereikt, dat die jongen uit West-Vlaanderen daar in die verboden stad, aan dat Chinese hof meedraaide. Maar wat vond hij daar nu eigenlijk zelf van? Dat was eigenlijk helemaal niet waarvoor hij gekomen was.

**VEERLE 00:19:13**

Ja, dat is een beetje het drama van Verbiest, maar dat maakt hem ook zo interessant, vind ik. Hij was naar China gekomen om Chinezen te bekeren. Dat was echt wat hij wou. Hij is ook begonnen met dat te doen. In Xi'an, de stad die we nu kennen van de terracotta-krijgers. In de 17de eeuw zaten die allemaal nog onder de grond. Daar is hij begonnen eigenlijk onder de hoede van een oudere Italiaanse jezuïet om de christelijke gemeenschappen bij te staan. Want die waren er al, die waren klein. Dat waren ook vaak arme boerengemeenschappen in de bergen, op het platteland. We hebben vaak het idee hier van: ‘Ja, die jezuïeten waren altijd nauw verbonden met de macht en concentreerden zich daarop. Dat klopt niet helemaal. Ook in China waren het vooral de gewone Chinezen die ze bekeerden. Dus na een jaar wordt die geroepen naar Peking. Je hebt daar een oudere Duitse jezuïet die op jaren geraakt, die heeft assistentie nodig aan het hof als astronoom. En ja, op dat moment weten ze, er is een jonge Vlaming aangekomen een jaar geleden, die over een goede wetenschappelijke kennis



beschikt en over een goed stel hersenen, want dat was ook zo. En op dat moment wordt hij dus naar, ik ging bijna zeggen naar Rome, maar hij wordt naar Peking geroepen.

**ANKE 00:20:23**

Hij wordt naar Peking geroepen, en ja, blijft daar wel ook ondanks het feit dat hij eigenlijk bijna ja, titels krijgt toegewezen en dat hij eigenlijk bijna ja, soort van directeur wordt van dat astronomie-instituut en alles erop en eraan, blijft hij wel steeds op subtiele wijze proberen om zijn oorspronkelijke doel - die missionering - waar te maken.

**VEERLE 00:20:49**

Ja, dat merk je ook heel erg in zijn brieven. Dus eigenlijk wordt hij een persoonlijke assistent en raadgever van de keizer, wat een hele eer is. Dus weinig stervelingen die zo dicht bij de keizer zijn gekomen of bij een Chinese keizer als Verbiest. Hij wordt ook, inderdaad, zijn privéleraar. Hij gaat de jonge keizer eigenlijk opzoeken in de verboden stad. De verboden stad had twee delen. Je had een deel dat publiek was waar de ministers bijeen kwamen of als er een buitenlandse ambassade kwam, waar die kwamen knielen voor de keizer. Maar dan had je het privégedeelte waar alleen de keizer binnen mocht, de eunuchen, de ontmande mannen die daar als personeel rondliepen, en de hele harem van de keizer, en alle prinses en prinsessen. Dat privégedeelte was helemaal afgeschermd, maar iemand als Verbiest mocht daar binnen omdat hij daar de keizer in zijn persoonlijke bibliotheek ging lesgeven. Dus dat was al heel bijzonder. Hij gaat ook als ingenieur werken, als astronoom inderdaad, heb je gezegd. Maar dat maakt dat hij natuurlijk zeer weinig tijd over heeft voor het echte werk waar hij naar China voor is gekomen.

**ANKE 00:21:50**

Ja, dat die man geen burn-out heeft gekregen. Ik begrijp er niks van.

**VEERLE 00:21:54**

Ik denk dat hij bij momenten stevig overwerkt was. Dat zegt hij eigenlijk ook. Op een bepaald moment heeft hij geen tijd om te bidden om zijn dagelijkse gebeden die hij moet zeggen uit te voeren en hij vraagt dan aan het hoofdkwartier in Rome toestemming om een aantal gebeden over te slaan omdat hij geen tijd heeft. Dus dat zegt al iets over hem. Nu, hij weet heel goed: 'Het werk dat ik doe, de goede relatie ik heb met de keizer, maakt dat mijn vrienden en de andere jezuïeten in China wel bekeringswerk konden doen.' Dus hij ziet het een beetje als een offer, eigenlijk, dat hij moet volbrengen zodat die missie, die bekering van de Chinezen kan verdergaan. In China, en ook in het China van vandaag, zijn relaties met de juiste mensen nog altijd superbelangrijk, eigenlijk. Want wat ons niet realiseren is dat op dat moment, de tijd dat Verbiest in China was, het christendom, een verboden religie was.

**ANKE 00:22:45**

Ja, voilà. Dat is inderdaad wel belangrijk.

**VEERLE 00:22:48**

Het is eigenlijk, maar dat is ook Chinees, er is een bepaalde wet. Dat wil zeggen dat je er ook altijd omheen kan. En in dit geval, omdat die jezuïeten zo'n goede relatie hadden met de

keizer, zo belangrijk waren voor het hof. Ja, werd dat oogluikend toegestaan en mochten de jezuïeten in een aantal steden, Shanghai, Suzhou, vooral in het oosten, maar ook op andere plekken, mochten ze kerken bouwen en mochten ze eigenlijk een geloofsgemeenschap uitbouwen. Dat bleef een hele piepkleine minderheid op het moment in China. De meeste Chinezen waren boeddhistisch of taoïstisch, of gewoon confucianisten. Maar goed, het bekeringswerk was op een kleine schaal, kan je zeggen, wel succesvol en dat is het offer dat Verbiest dan moest brengen, dat hij eigenlijk een heel andere missie uitvoerde dan waar hij van gedroomd had.

#### **ANKE 00:23:34**

Ja, dat loopt dan ook op een bepaalde moment wel helemaal mis want de jezuïeten worden nog verbannen en door het gelobby van Verbiest en een aantal anderen wordt dat wel een beetje in ere hersteld. Verbiest moet op een paar momenten een aantal proeven doen om zich te bewijzen bijna spelprogramma-gewijs. Maar dat lees je allemaal maar zelf in het boek, zeer aan te raden. Want ik wil jou eigenlijk ook vragen: waarom wilde je dit boek schrijven?

#### **VEERLE 00:24:03**

Eigenlijk om antwoorden te vinden op een paar vragen waar ik zelf mee worstel en waar ik niet alleen, maar heel veel mensen hier, op dit ogenblik in het Westen is: 'Ja, hoe ga je om met China? Hoe moeten we met dat land dat opnieuw een wereldmacht is - want het was in de 17de eeuw een wereldmacht, het was de grootste economie, een enorme bevolking. Op dit moment is het dat opnieuw, of opnieuw aan het worden. Hoe moeten we daar eigenlijk mee omgaan?' En ja, ik kende het verhaal van Verbiest eigenlijk omdat ik toen ik in China toekwam, helemaal in het begin, Peking wat leerde kennen, passeerden we langs die oude astronomietoren in de oude, stukje van de oude muur rond Peking, waar je eigenlijk op het dak nog altijd de bronzen instrumenten ziet staan, heel indrukwekkend, heel mooi, astronomische instrumenten met drakenmotieven en Chinese versierselen die Verbiest ontworpen heeft. Daardoor kennen ze hem ook nog, want toen ik passeerde langs die muur, ik was er toen met een Chinese vriendin in een oude taxi en die zei mij: 'Je weet toch, hier op deze plek heeft iemand uit jouw land gewerkt Nán Huáirén.' En dan later ben ik Verbiest opnieuw tegengekomen in Brussel, ook al een heel aantal jaar geleden Europalia-China, had je in BOZAR een enorme tentoonstelling 'Zoon van de Hemel', opnieuw, over de keizers, over de Chinese keizers en daar hing ook een tekening van Verbiest met een aantal, met een maansverduistering die hij zelf had getekend. In drie talen, je had daar het Mandarijn, het Mantsjoe, wat de taal was van de laatste keizers en het Latijn en dat was dan ondertekend door Ferdinandus Verbiest. En toen, ja, het feit dat dat zo oud was, 17de eeuw, dat intrigeerde mij enorm van: 'Hoe, hoe ging je als Vlaming in de 17de eeuw naar China? Je kende er veel minder van dan wij nu kennen van dat land. Je kende minder van de wereld. Hoe was hun relatie? Hoe gingen zij om met China? Zijn er dingen die we daar eventueel van kunnen leren?' Daarmee ben ik dat boek beginnen schrijven. Ik heb dan natuurlijk ook ontdekt dat het een fantastisch verhaal was, want ik kende een paar grote lijnen. Ja, ik wist Verbiest: astronoom van de keizer, tot daar, maar ik heb ook ontdekt dat hij niet alleen is gegaan, maar dat het eigenlijk een vriendengroep is geweest die van hier zijn vertrokken.

Uit Mechelen, uit Maastricht, een jongen uit Amsterdam was daar zelfs bij, dat ze eigenlijk, als vriendengroep naar daar vertrokken zijn, wat toch wel uitzonderlijk is. Voilà, dus daarom ben ik eigenlijk aan dat boek begonnen en ik ben er dan wel even verdwaald in het verhaal.

**ANKE 00:26:32**

Ja, ik kan me wel voorstellen dat dat ook echt een enorm, lang, boeiend, maar ook best zwaar proces moet geweest zijn om zoveel geschiedenis te doorploeteren. In het boek krijgen we ook af en toe een paar flitsen van jouw proces ertussen. Misschien ook fijn om daar een klein stukje van voor te lezen?

**VEERLE 00:26:50**

Ja, het verhaal van Verbiest en het verhaal van de jezuïeten is voor mij het belangrijkste, maar ik heb toch ook af en toe een klein beetje een inkijk gegeven in mijn proces. De zoektocht naar de antwoorden waar ik het over had, maar ook het hele proces om het boek te schrijven en de research die daarbij kwam kijken. Het fragment speelt zich af in Rome waar ik op een bepaald moment ook via een beurs een maand in volle coronatijd verbleven heb om eigenlijk op zoek te gaan naar de archieven van de jezuïeten, want ze hebben daar het hoofdkwartier van de jezuïeten, zit trouwens nog altijd in Rome, maar ze hebben daar ook een enorm archief en dat is vooral een brievenarchief, want de jezuïeten hebben enorm veel geschreven en eigenlijk hun reisverslagen of verslagen vanuit al die missies is bijzonder belangrijk geweest voor alle informatie en alle kennis die wij op dat moment hebben opgedaan. Dus als we in de 18de eeuw er een soort ‘China-mode’ ontstaat, dan is dat eigenlijk onder invloed van alles wat die jezuïeten geschreven hebben. Dus ik heb daar, ben ik een aantal in eerste instantie brieven gaan raadplegen, de eerste brieven, de sollicitatiebrieven van Verbiest onder andere, waar hij smeekt om te mogen vertrekken. Maar ook van een aantal anderen van die vrienden, Philippe Couplet uit Mechelen, François de Rougemont uit Maastricht, twee van z'n goede vrienden.

**ANKE 00:28:05**

Ik vertrouw dat niet die twee: die Couplet en die de Rougemont. Ik zie daar een serieuze liefdesrelatie.

**VEERLE 00:28:10**

Ja, die, ja, dat, enfin ja, goed, in elk geval een liefdes-, een intense vriendschapsrelatie was het en daar hebben we toevallig ook sporen van, dus ik heb ook dat verhaal in het boek verteld. Maar goed, ik begin dus met papier, met oude brieven en dan vervolgens moet ik verder gaan:

‘Ik voel me de volgende maanden als een archeoloog die met een paar opgegraven potscherven een hele vaas moet verbeelden en heropbouwen. Een persoonlijk fragment uit een dagboek, een zin in een brief die een gevoel voor humor verraadt, een paar trotse ogen die me aankijken vanuit een portret. Gekrabbelde aantekeningen in de marge van een beduimd boek. Ik sta er versteld van hoe weinig materiaal er nodig is om iemand van eeuwen geleden weer tot leven te laten komen. Ik zie hen ernstig voorovergebogen over hun studieboeken zitten in kille lokalen, maar ook uitbundig lachen wanneer ze op het dek van

een boot de opspringende dolfijnen zien. Ik lees hun enthousiaste beschrijvingen van hun nieuwe leven maar tussen de lijnen ook hun existentiële twijfel of dit is wat God met hen voor had.’

Dus dat is dan de zoektocht eigenlijk naar wie waren die mensen eigenlijk en wat hebben zij daar gevonden en wat betekende dat voor hen? Dat vond ik ook wel heel interessant.

**ANKE 00:29:26**

Ja, je maakt hen echt heel tastbaar in het boek. Ik kan me voorstellen dat daar dan inderdaad zoals je hier net voorlas en beschrijft best wat verbeelding aan te pas kwam. Hoe heb je dat aangepakt? Waar ligt die grens voor jou?

**VEERLE 00:29:40**

Ja, ik vond dat een moeilijke grens om te lopen. Aan de ene kant wou ik wel dat alles wat in het boek voorkwam correct was en historisch correct. Ik heb natuurlijk enorm veel onderzoek waar ik me op kon baseren. Een van de bekende Verbiestonderzoekers is prof. Noël Golvers in Leuven, die verbonden is aan het Verbiest Instituut dat ook bestaat in Leuven en die eigenlijk zijn hele carrière heel veel onderzoek heeft gedaan. Ik had zijn werk om mee voor te gaan en dan heb ik ook bepaalde dingen uitgezocht. Er komt bijvoorbeeld een passage in waar Couplet waar ik het net over had, de jezuïet uit Mechelen, terugkeert naar Europa om op zijn beurt ook nieuwe mensen te zoeken, nieuwe financiën voor China en hij komt terecht aan het hof van Versailles met een jonge Chinees. Ja, dan heb je bronnen, een krant uit die tijd ‘Le Mercure Galant’, een soort hofkrant van Versailles waarin beschreven stond in groot detail wat die jonge Chinees aanhad. Op een bepaald moment gaan ze de fonteinen bezoeken in de tuin van Versailles en dat is een grote eer want die fonteinen, in tegenstelling tot nu, konden niet de hele tijd actief zijn. Dat kon maar een uur ofzo. Dan heb ik uitgezocht welke fonteinen op dat moment te zien waren in Versailles. Dat kan je allemaal online opzoeken. Wat bleek dan? Die jonge Chinees had eigenlijk een soort Chinees gewaad aan met grote draken op, drakenkoppen op zijn schouders en op zijn borst. En de lievelingsfontein van Louis XIV op dat moment, die die ongetwijfeld getoond hebben, in de tuin van Versailles was een grote draak, een bronzen draak die water als vuur naar omhoog spoot. Ja, dat soort scènes probeer ik dan wel tot leven te wekken omdat ik weet goed die twee dingen waren er. Dus het kan bijna niet anders dan dat ook die Chinees met de draak, die zo belangrijk is in China, naar die fontein heeft staan kijken. Dus voilà, dat heb ik dan toch proberen beschrijven.

**ANKE 00:31:25**

Wat een bijzondere puzzel om te leggen.

**VEERLE 00:31:27**

Ja, inderdaad.

**ANKE 00:31:28**

Van overal stukjes. Ben je dan ook soms bang dat je iets mist?

**VEERLE 00:31:31**

Natuurlijk, en het is ook nooit af en dat is ook het drama. Op een bepaald moment is daar een deadline en in dit geval was het de 400<sup>ste</sup> geboortedatum van Ferdinand Verbiest op 9 oktober 2023. En het boek was klaar op 6 oktober 2023. Dus het was wel een strakke deadline die ik gehaald heb omwille van die geboortedatum die eraan kwam, die viering ook. Het is ook gevierd in zijn geboortedorp Pittem. Ik was daarbij. Dat was heel bijzonder. Maar daarom moest het boek af zijn.

**ANKE 00:32:01**

Je bent zo dicht bij hem geweest.

**VEERLE 00:32:02**

Ja, toch wel, maar er blijven dingen dat je denkt: 'Dat detail had er nog in moeten.' En: 'Klopt dit helemaal?' En: 'Had ik dat niet nog eens moeten uitzoeken?' Maar ja, je kan, goed. ik ben er vijf jaar aan bezig geweest en dat was een mooie periode om dan toch af te ronden.

**ANKE 00:32:14**

Hoe kijk je vandaag naar China? Wat kan het boek ons leren?

**VEERLE 00:32:18**

Ja, dat is iets waar ik lang, ik heb er gelukkig ook vijf jaar voor gehad om erover na te denken, dus ik zei al: 'Ja, ik ging op zoek naar bepaalde antwoorden.' Ik heb er ook een aantal gevonden en één ervan is, en dat is dan het contrast met vandaag, vind ik. De jezuïeten in de 17de eeuw keken met een bewonderende blik naar China en hadden heel sterk het gevoel: 'We kunnen heel wat leren van de Chinezen en van de Chinese beschaving.' Dat ging dan ook om wetenschap, geneeskunde bijvoorbeeld. Zij vonden dat de Chinese geneeskunde op dat moment verder stond dan de Westerse. Wij waren op dat moment nog bezig met aderen. In China waren ze al heel erg bezig met de pols voelen, en de pols als de hartslag, als een heel belangrijke parameter. De tong. Ook acupunctuur hebben de jezuïeten voor het eerst beschreven. Ze hadden ook, ze kwamen wel met een missie naar daar, een katholieke missie, maar ze waren ook heel erg onder de indruk van het confucianisme. Confucius vonden ze een zeer interessante filosoof, die volgens hen, die je perfect naast het christendom kon leggen. Dus die twee waren niet in tegenspraak. Ja, ook de Chinese geschiedenis, Chinese taal, cultuur,... Ze dompelden zich daarin onder. Ze vonden ook: 'Je kan China niet begrijpen als je dat niet als basis hebt: de Chinese taal, weten hoe de mensen hier denken, weten hoe de geschiedenis eruit ziet, eigenlijk de wereld ook bekijken vanuit hun perspectief.' En dan denk ik: 'Ja, dat zijn wij kwijtgeraakt.'

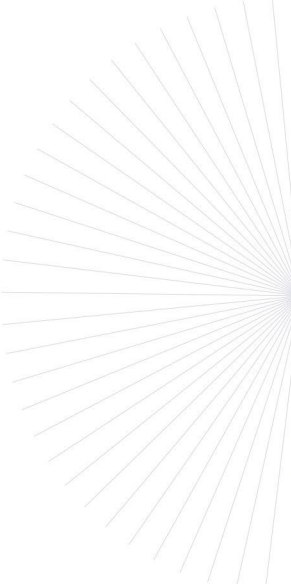
**ANKE 00:33:45**

Dat geldt nog steeds eigenlijk.

**VEERLE 00:33:47**

Dat geldt nog steeds. We hebben de 19de eeuw gehad, die niet voor niets in China de eeuw van de vernedering wordt genoemd. Waar de Britten uiteindelijk met geweld zich toegang hebben verschaft tot China, de havens hebben opengetrokken, ja, bloedbaden aangericht. En





op dat moment is dat idee van: ‘Ja, we kunnen iets leren van China.’ verdwenen. We hebben in het Westen een soort superioriteitsgevoel ontwikkeld van waaruit we eigenlijk nog altijd denken dat de rest van de wereld wel op ons zal gaan lijken uiteindelijk. Dat de rest van de wereld, het Globale Zuiden, als vanzelfsprekend onze verlichte waarden allemaal zal overnemen. Als je vandaag in China bent en je bekijkt de wereld van het Chinese perspectief, ja, dan is dat helemaal niet zo evident. Het lijkt op dit moment zelfs evident dat een aantal landen in dat Globale Zuiden het Chinese model gaan overnemen. Of wij dat nu leuk vinden of niet, of dat nu goed is of niet, daar wil ik me niet over uitspreken. Maar dat zijn dingen die je alleen maar beseft als je inderdaad eens, ja, ingraaft in China, als je kennis hebt van China, als je de wereld ook van het Chinese perspectief bekijkt. En dat is, vind ik, een zeer belangrijke les die de jezuïeten uit de 17de eeuw ons vandaag nog kunnen leren. Daar ben ik absoluut van overtuigd.

**ANKE 00:34:58**

De jezuïeten hadden altijd een mythe of een verhaal nodig om te vertrekken. Waar leidt jouw volgende verhaal jou naar?

**VEERLE 00:35:07**

Ik heb vijf jaar in dit verhaal gezeten. Ik moet er even uit geraken, dat voel ik wel. Ik wil wel graag terug naar China. China is drie jaar volledig dicht geweest voor buitenlanders omwille van de coronapandemie. Ook iets boeiend omdat je ziet dat China heel erg worstelt met dat open zijn voor buitenlandse invloeden of weer dichtgaan en dat komt ook heel erg aan bod in het boek over Verbiest. Die worsteling of die vraag die aan het hof wordt gesteld: ‘Kunnen we die buitenlandse astronomen, die westerlingen, zoveel invloed laten krijgen op iets wat voor ons zo belangrijk is? Namelijk de hemel, de keizer en de verboden stad.’ En dat zijn vragen...

**ANKE 00:35:42**

Daar is veel vertrouwen voor nodig.

**VEERLE 00:35:43**

Daar is veel vertrouwen voor nodig. Op dat moment heeft die jonge keizer heeft dat, maar er zijn ook duidelijk vijanden die het daar niet mee eens zijn. En dat voel je ook vandaag in China, dat idee van: ‘Hoever, ja, mogen we buitenlandse invloeden toelaten?’ Het is een worsteling tussen Oost en West die er toen al was in de 17<sup>de</sup> eeuw die er nu nog is en die bijzonder pertinent is de dag van vandaag, denk ik.

**ANKE 00:36:04**

Ik zie een kleine verband tussen mijn eigen leven en dat van Ferdinand Verbiest. Het is namelijk zo dat ik volgend jaar rond deze tijd een reis van drie maanden naar Zuid-Amerika ga maken. Maar na het lezen van dit boek heb ik dus ook heel veel zin om naar China te gaan. Dus wie weet, wijzig ik nog de koers...

**VEERLE 00:36:25**

Ook een fijn plan!

**ANKE 00:36:27**

In elk geval heel erg bedankt voor het schrijven hiervan, voor al dat onderzoek, en het zo helder en spannend aan de mens te brengen op deze manier. En natuurlijk ook voor dit gesprek.

**VEERLE 00:36:38**

Graag gedaan!

**ANKE 00:36:40**

Dit was 'Barokke Influencers', de podcast, die hoort bij 'Barokke Influencers', het stadsfestival van traditie en vernieuwing, een initiatief van UCSIA en de Universiteit Antwerpen. 'Alles onder de hemel: Ferdinand Verbiest en de ontdekking van China' wordt voorgesteld op 20 november. De lezing maakt deel uit van de reeks 'Grote vragen'. Veerle zal er zelf verder over het boek vertellen en ook in gesprek gaan met Mario Cams, die je al hoorde in een eerdere aflevering, en met Dorien Emmers, sinoloog van de KU Leuven. Alle info vind je op [barokkeinfluencers.be](http://barokkeinfluencers.be). Dank voor het luisteren!